

ris er ikke tilført kvælstof. I de øvrige forsøg er der tilført 30–45 kg kvælstof pr. ha.

Sted	antal forsøg	udvasket kg N pr. ha		
		uden efterafgrøder	med efterafgrøder	difference
Jynde vad	3	44	42	2
Drengsted	4	52	57	÷ 5
Højer	4	23	33	÷ 10
Rønhave	2	27	11	16
Borris	2	84	50	34

Ifølge de her viste resultater og ud fra kvælstofoptagelsen i de i bilag 1 viste undersøgelser uden tilførsel af kvælstof til efterafgrøderne må det overvejes, om ikke det er mest hensigtsmæssigt at undlade tilførsel af kvælstof til efterafgrøden. Derved bortfalder risikoen for, at kvælstofudvaskningen øges.

Så snart efterafgrøden før ca. 20%, vil denne formentlig i de fleste tilfælde udvikle sig rimelig godt. Medbestemmende herfor er bl.a., hvor meget kvælstof der frigøres ved mineralisering.

Så snart efterafgrøden efter ca. 20%, kan der ifølge pkt. 2 side 2 stadig forventes en kvælstofoptagelse på 16–30 kg kvælstof pr. ha.

I tilknytning hertil skal det også påpeges, at en svagt udviklet efterafgrøde giver bedre betingelser for udvikling af spildkorn og ukrudt, som også optager kvælstof og dermed bidrager til at mindske kvælstofudvaskningen.

Yderligere er der også et bidrag fra rodmassen, som udgør en forholdsvis stor del af den samlede plantemasse ved et lavt udbytte-niveau. Dog er kvælstofkoncentrationen i rødderne normalt lavere end i de overjordiske plantede dele.

Alt i alt må det antages, at den samlede kvælstofoptagelse i en efterafgrøde sået om efteråret sjældent er mindre end 10–15 kg kvælstof pr. ha og ofte betydelig større, hvis der frigøres tilstrækkeligt kvælstof fra jorden.

Det er tidligere nævnt, at den hyppigste årsag til, at efterafgrøder af gul sennep udvikler sig for dårligt, er sen såning forårsaget af sen høst af hovedafgrøden.

I de tilfælde, hvor høsten af hovedafgrøden er sen, bør det overvejes at anvende vinterrug i stedet for gul sennep. Rug sås nor-

malt midt i september, og der er sjældent problemer med etablering af afgrøden.

Med hensyn til evnen til at optage kvælstof om efteråret har rug også vist sig at være ret effektiv.

I undersøgelser udført på Risø fandtes i gennemsnit for to år en kvælstofoptagelse i vinterrug sidst i november på 20 kg kvælstof pr. ha. Tilsvarende er fundet i undersøgelser udført ved Rønhave (1). I en undersøgelse udført i Sverige er der fundet god virkning af vinterrug som efterafgrøde (2).

Ved anvendelse af rug i stedet for gul sennep i år med sen høst af hovedafgrøden skulle der være gode muligheder for at skabe øget effekt af efterårs såede efterafgrøder.

Efterafgrøder isæt hovedafgrøden

Som omtalt i indledningen er fordelene ved isåning af efterafgrøden i hovedafgrøden om foråret, at etableringsvanskeligheder undgås, hvorfor denne form for efterafgrøde er mere dyrknings sikker end gul sennep sået om efteråret.

Almindeligvis anvendes græs. Etableringen svarer derfor til isåning af græs i hovedafgrøden med henblik på at etablere en græs- eller græsfrømark.

Isåning af græs har i overvejende grad været gennemført i vårbyg, men isåning i vintersæd om foråret har også været praktiseret (3, 4).

I bilag 2 er vist resultater fra forsøg med isåning af græs i korn. Som for efterafgrøder af sennep er flere af undersøgelserne gennemført med henblik på at klarlægge mulighederne for at få en ekstra afgrøde til foder.

Ud fra resultaterne i bilaget må det konkluderes, at rajgræs isæt hovedafgrøden kan for-